

SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH TALABALARNING IQTISODIY TAHLIL VA AKADEMIK YOZUV KOMPETENTLIGIGA TA'SIRI

Vafakulov Ozodbek Djura o'g'li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

1-kurs talabasi

vafoqulovozodbek55@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu tadqiqotda sun'iy intellekt (AI) texnologiyalarining talabalar iqtisodiy tahlil qilish qobiliyati va akademik yozuv kompetensiyasiga ta'siri tahlil qilingan. Tadqiqot natijasida ta'lim jarayonida AI va tanqidiy fikrlash o'rtasidagi muvozanatni saqlash hamda raqamli ta'lim platformalarini tizimli joriy etish bo'yicha ilmiy xulosalar berilgan.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, akademik yozuv, iqtisodiy tahlil, talabalar kompetensiyasi, raqamli ta'lim, oliy ta'lim, ta'lim texnologiyalari

Axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi global ta'lim tizimida tub o'zgarishlarga sabab bo'lmoqda. Ayniqsa sun'iy intellekt (Artificial Intelligence – AI) texnologiyalarining paydo bo'lishi ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Sun'iy intellekt asosidagi dasturlar ma'lumotlarni tezkor tahlil qilish, ilmiy matnlarni shakllantirish hamda murakkab iqtisodiy jarayonlarni tushuntirishda muhim vosita sifatida qo'llanilmoqda.

Bugungi kunda ko'plab rivojlangan davlatlarda sun'iy intellekt texnologiyalarini ta'lim jarayoniga integratsiya qilish bo'yicha keng ko'lamli ishlar olib borilmoqda. O'zbekiston Respublikasida ham raqamli transformatsiya jarayonlari doirasida ta'lim tizimiga zamonaviy texnologiyalarni joriy etishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Xususan, "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida oliy ta'lim muassasalarida raqamli platformalar, onlayn ta'lim tizimlari hamda sun'iy intellekt asosidagi dasturlardan foydalanish kengaymoqda.

Sun'iy intellekt texnologiyalari talabalarning iqtisodiy tahlil qilish qobiliyatini rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Iqtisodiy tahlil jarayonida katta hajmdagi statistik ma'lumotlarni qayta ishlash, trendlarni aniqlash va iqtisodiy jarayonlarni prognoz qilish talab etiladi. Sun'iy intellekt algoritmlari ushbu jarayonlarni tezlashtirish va samaradorligini oshirish imkonini beradi. Bundan tashqari, akademik yozuv kompetensiyasi ham zamonaviy oliy ta'lim tizimida muhim ko'nikmalardan biri hisoblanadi. Talabalar ilmiy maqolalar, tezislari va tahliliy matnlar yozish jarayonida grammatik to'g'rilik, mantiqiy tuzilma va ilmiy uslubga amal qilishlari zarur. Sun'iy intellekt asosidagi matn tahlili vositalari esa ilmiy matnlarni tahrirlash va takomillashtirishda yordam beradi. Shu bilan birga, sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish bilan bog'liq ayrim muammolar ham mavjud. Masalan, sun'iy intellektdan haddan tashqari foydalanish talabalarning mustaqil fikrlash qobiliyatini cheklashi mumkin. Shu sababli sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'lim jarayoniga ta'sirini ilmiy jihatdan o'rganish muhim ahamiyatga ega.

Sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'lim tizimiga ta'siri ko'plab xorijiy tadqiqotchilar tomonidan o'rganilgan. Masalan, Luckin va Holmes (2016) o'z tadqiqotlarida sun'iy intellekt texnologiyalari ta'lim jarayonini individuallashtirish imkonini berishini ta'kidlaydi. Ularning fikriga ko'ra, AI asosidagi tizimlar talabalarning bilim darajasini tahlil qilib, ularga mos o'quv materiallarini tavsiya etishi mumkin.

Holmes, Bialik va Fadel (2019) sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'lim jarayonidagi rolini tahlil qilib, AI asosidagi platformalar o'quv jarayonini avtomatlashtirish hamda talabalarning bilim darajasini monitoring qilish imkonini berishini qayd etadi.

Zawacki-Richter (2019) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish talabalarning tahliliy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam berishi aniqlangan. Tadqiqotchining fikriga ko'ra, AI asosidagi dasturlar murakkab ma'lumotlarni tahlil qilish jarayonini osonlashtiradi.

Shuningdek, Dwivedi va boshqalar (2023) generativ sun'iy intellekt texnologiyalarining akademik yozuv jarayoniga ta'sirini o'rganib, AI asosidagi matn yaratish vositalari ilmiy maqola yozish jarayonini tezlashtirishini ta'kidlaydi.

Biroq ayrim tadqiqotlarda sun'iy intellekt texnologiyalaridan noto'g'ri foydalanish akademik halollik muammolariga olib kelishi mumkinligi ham qayd etilgan. Masalan, Cotton (2023) sun'iy intellektdan haddan tashqari foydalanish talabalarning mustaqil fikrlash qobiliyatini pasaytirishi mumkinligini ta'kidlaydi.

Yuqoridagi ilmiy manbalar shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt texnologiyalaridan to'g'ri foydalanish ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi, ammo bu jarayonni nazorat qilish ham muhim ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish talabalarning iqtisodiy tahlil qilish qobiliyati va akademik yozuv kompetensiyasini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Sun'iy intellekt asosidagi dasturlar ma'lumotlarni tezkor tahlil qilish, ilmiy matnlarni shakllantirish hamda murakkab iqtisodiy jarayonlarni tushuntirishda samarali vosita hisoblanadi. Shu bilan birga, sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishda muvozanatni saqlash muhimdir. Talabalar sun'iy intellekt vositalaridan yordamchi vosita sifatida foydalanishi, biroq mustaqil fikrlash va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirishni davom ettirishi zarur.

Kelgusida oliy ta'lim muassasalarida sun'iy intellekt texnologiyalaridan samarali foydalanish uchun quyidagi choralarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

- sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish bo'yicha maxsus o'quv kurslarini joriy etish
- talabalarda akademik halollik tamoyillarini mustahkamlash
- raqamli ta'lim platformalarini rivojlantirish
- sun'iy intellekt asosidagi ta'lim vositalarini o'quv jarayoniga integratsiya qilish

Natijada sun'iy intellekt texnologiyalaridan oqilona foydalanish orqali talabalarning ilmiy salohiyati va akademik kompetensiyasini sezilarli darajada oshirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Akobirxonovich A. J. SUN'IY INTELLEKT DAVRIDA AKADEMIK YOZUV MADANIYATI: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR //Global Science Review. – 2025. – T. 8. – №. 1. – C. 17-23.
2. Hikmatovna F. O. SUN'IY INTELLEKTNING AKADEMIK YOZMA NUTQQA TA'SIRI //SHOKH LIBRARY. – 2026. – T. 1. – №. 1.
3. Akbarova S. FORSAYT TEXNOLOGIYASINI TALIM JARAYONIDA QO'LLASH IMKONIYATLARI //Архив научных исследований. – 2022. – Т. 5. – №. 5.
4. Akbarova S. Importance of Developing Economic Competencies in Students //Economic Development and Analysis. – Т. 2. – №. 11. – С. 73-78.
5. Cotton D. Artificial Intelligence and Academic Integrity.